

FÖRESTÅNDAREN OCH JÄGAREN PÅ ÅMINNE

Av Bernt Rutström, Bodträskfors

I flera föregående årgångar av Glimtarna har artiklar om gården Åminne fått berättigat utrymme. Senast år 2011, då en son till den siste föreståndaren där, Ivar Lagerqvist, fick komma till tals. I övrigt har det nog inte varit så detaljerat känt vilka som verkade vid Åminne innan dess.

Här har jag dock funnit en om vilken det finns en del upplysningar:

Ivar Lagerqvists närmaste företrädare var John Elof Frisendahl, född den 26 december 1849, som den femte i en barnaskara på åtta. Hans föräldrar hette Anna Brita och Haqvin. Fadern var, förutom hemmansägare, även landstingsman, vice länsman i Ragunda samt direktör för Hernösands enskilda banks kontor på samma ort.

Efter studier vid Ultuna lantbrukshögskola utexaminerades Elof som agronom år 1871 och kom att verka som lärare från 25-årsåldern någon tid vid Såtenäs lantbruksskola i Västergötland. Därefter köpte han tydligen Rosfors egendom norr om Piteå 1877, och drev den egendomen fram till 1887 då det blev konkurs på egen begäran.

Under den tiden hade han gift sig med Anna Sofia Pettersson, född 1847 i Särkind, Linköping och fått 4 barn: Anna 1882, Johan 1884, Arvid 1885 samt Elin 1887.

Året därpå, 1888, kom Elof Frisendahl till Åminne i Edefors som ägts av Norrbottens läns hushållningssällskap sedan 1869 och drivits som lantbruksskola från 1877. I och med Elof Frisendahls tjänst hade Hushållningssällskapet stadgat att föreståndaren också skulle arrendera hela egendomen. Han kom att upprätthålla tjänsten och arrendet fram till år 1902.

Under den tiden föddes deras yngsta barn, Axel, 1890.

Elof Frisendahl var också en hängiven jägare, och som sådan har han skrivit flera böcker i det ämnet. Och det är genom dessa hans jaktböcker jag inhämtat huvuddelen av den kunskap som denna artikel bygger på.

I en av sina skrifter nämner han sin ”familj om 20 personer” som han höll med kött genom sin jakt. Det framgår inte helt klart om eleverna vid skolan var medräknade i denna, men troligtvis.

Från sin hemtrakt Ragunda hade han tydligen fått med sig läraren Jakob Wallén, född 1846 och som dog i Åminne 15 januari år 1896. Dessutom fanns pigorna Anna Sofia Engberg, född 1864 i Nederkalix samt Hilda Eufemia Bergström, född 1867 i Piteå.

Jakob Wallén

Av Elofs skrifter framgår också att han förfogade över ansenliga jaktmarker. Hemmanen Åminne, Österby och Åkerby samt Skattningssskogen ingick däri och dessutom arrenderade han mark i Långsjön och några andra ställen.

Ur boken Från skogsdjupen, har jag hämtat följande citat:

”För den som är intresserad av jakt är det en härlig sak att bo mitt inne i en villebrådsrik trakt. Åminne gård vid Lule älv, nio mil från Bottniska viken och tre mil nedom Lapplansgränsen, höll dessa betingelser.

Älg hade man där så att säga inne på husknutarna, och även om man promenerade över inägorna på väg från en trakt till en annan, eller så sågs de på den närbelägna isbelagda älven.

Jag innehade rätten till jakt å detta härliga högdjur på de angränsande stora skogskomplexen, en areal på 2 kvadratmil.

Det hände t.o.m. en gång, att vi fingo ståndsfall på älg mitt inne i gårdsparken.”

Man får också en inblick i hur man den tiden såg på villebråd och jakt. Troligen betraktades det vilda som en nära på outtömlig näringsreserv, åtminstone av dem som hade tillgång till stora marker och ekonomiska möjligheter att skaffa sig modern utrustning. Det stora flertalet av dem som då hade möjlighet till jakt, var nog fortfarande hänvisade till mynningsladdande knallpåk, svartkrut och hemstöpta blykulor.

Elof beskriver ibland sina bakladdade expresstudsare och deras effektivitet och uppenbara fördelar. Dessutom ville han helst ha kaffet kokt i 20 minuter för att finna det njutbart. Vem skriver under på detta bland dagens jägare?

Tillgången på vilt var nog det minsta bekymret för jägaren Elof Frisendahl under åren på Åminne. Älgen var förstås det förnämsta viltet på grund av sin storlek. Därefter följde hare och fågel i nämnd ordning. Den tilldelade kvoten av älg fälldes som regel inom föreskriven tid. Han nämner slaktvikter på 518 kg på den tyngsta och 433 kg på den näst tyngsta. Och han har även beskrivit ståndsfall på älg i ”gårdsparken”. Men de flesta fälldes nog efter åtskilliga strapatser ganska långt hemifrån. Då skickade han sin alltid medförda ”väskbärare”, raka vägen hem till Åminne efter slakt- och transporthjälp.

Hare jagades hela hösten så länge markerna var framkomliga för de drivande hundarna. Elof sköt åtskilliga harar per höst under en lång följd av år. En höst blev det hela 101 stycken. Vid harjakter bjöds ofta andra jägare i bekantskapskretsen in, och då fick de och även deras hundar visa vad de gick för i den inte alltför lättjagade terrängen. De djupa ”gravarna”, eller lerbottnade ravinerna, frestade nog på både kondition och humör under stundom hos både jägarna och deras hundar.

Fågeljakten får mindre plats i Elofs jaktböcker, men visst fanns det fågel. "Det var ingalunda ovanligt att under månaderna dec. – febr. se flockar på 60 till 80 fåglar" noterar han i en av sina skildringar. Hustrun och pigorna hade nog en hel del arbete med att ta hand om det som föll för hans bössor. Det låg nog under hans värdighet att befatta sig med sådant efterarbete.

Frisendahl såg också annat än jaktbart vilt. Han var den förste som rapporterade om häckande videsparv i Norrbotten, Åminne sommaren 1897.

Länge sökte jag förgäves efter ett bra foto på den baldige jägaren Elof Frisendahl. Det hade varit roligt att få med hans porträtt. Själv beskriver han sig vid ett tillfälle som "50 år och 110 kilo tung", så det var en ganska stadig herre som for runt i jaktmarkerna kring Åminne.

I hembygden Ragunda var han välkänd, men någon bild av honom hittar man inte där.

Frisendahls böcker: *Jakter i Norrland, Jaktstigar, Från Norrlands jaktmarker samt Från skogsdjupen.*

oo

SMAKLIG MÅLTID?

Av Bernt Rutström, Bodträskfors

Jakten i våra skogar brukar som regel utmytna i någon smaklig måltid när bytet så småningom hamnar i köket.

Nedanstående urklipp kastar, åtminstone för mig, ett helt nytt ljus över vad detta kan innebära.

Från gamla tider, då ekorrskytten var mera allmänt än nu, fortlevver en gammal sed, som jag äfven vill omnämna. Under goda fröår utgöres ekorrrens föda hufvudsakligen af barrträdsfrö. Magen med dess innehåll (den s. k. ekorrkimen) har då ett hvitt och aptitligt utseende samt frisk lukt, och brukade skytten, då han om kvällen vid den öppna spisen flådde sina ekorrar, att fastsmeta sina »kimar» vid den heta spismuren, där de fingo sitta tills de blefvo väl genomstekta, hvarest de åtos. Af egen erfarenhet kan jag intyga, att anrättningen är ren och njutbar. Har ekorren förtärt svamp är maginnehållet svart samt har frän lukt som ej retar aptiten.

För dem, som skjuta ekorren för förtjänstens skull, är detta året ett goår, då priset nu är 50 öre pr skinn, men tillgången är ringa.

Vindeln den 15 mars 1909. *Karl Gram.*

Källa: *Fauna och flora. Fjärde årgången, 1909.*